

Elżbieta Petrović
Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
e.petrovic@uw.edu.pl

Karać czy nie karać? Windykacja w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie w kontekście działań podejmowanych w bibliotekach krajowych i zagranicznych¹

Streszczenie: W wielu bibliotekach przyjęte są opłaty za świadczone usługi. Pobieranie opłat (kar) za nieterminowy zwrot książek i innych materiałów bibliotecznych ma zwolenników i przeciwników. Dwugłos przybrał na sile, gdy biblioteki zaczęły dochodzić wierzytelności przy udziale firm windykacyjnych. Omówione w artykule działania prowadzone w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie wpisują się w dyskusję o celowości pobierania opłat i sposobach ich egzekwowania.

Słowa kluczowe: windykacja, dochodzenie wierzytelności, opłaty biblioteczne, przetrzymanie książek, kary umowne

Wstęp

Problematyką windykacji należności w bibliotekach zajmują się głównie prawnicy. W literaturze przedmiotu brak wypowiedzi opisujących praktyczne działania bibliotek w zakresie odzyskiwania materiałów bibliotecznych niezwracanych przez czytelników, wychodzące poza standardowe wysyłanie monitów. Niniejszy artykuł został napisany przez bibliotekarza z kilkuletnim doświadczeniem w prowadzeniu działalności windykacyjnej w dużej bibliotece uczelnianej. Przedstawiono w nim główne wątki problemowe oraz praktykę przyjętą w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie. Ma on pomóc innym bibliotekom stojącym przed dokonaniem wyboru własnej drogi, bowiem *skala zjawiska zmusza biblioteki do uaktywnienia się w działaniach na rzecz odzyskiwania niezwróconych książek, a <nicnierobienie> utwierdza tylko rzesze niesumiennych czytelników w przekonaniu, że nie trzeba liczyć się z cudzą własnością, a już najmniej jeśli to jest własność bibliotek².*

Biblioteka bezpłatna?

Biblioteki należą do tych instytucji publicznych i kulturalnych, których cechą i wyróżnikiem jest w dużej mierze egalitaryzm. W opinii społecznej biblioteki mają zapewniać bezpłatny i równy dla wszystkich dostęp do swych zasobów. Gwarantem prawnym jest *Ustawa z 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach³*, w której stwierdza się, że usługi bibliotek są ogólnie do-

¹ Referat na ten temat był przedstawiony na VII Konferencji Biblioteki Politechniki Łódzkiej „Rozmowy o bibliotekach” w 2016 r. W artykule w marcu 2018 r. wprowadzono niezbędne aktualizacje.

² HETMAN-KRAJEWSKA, J. Prawne aspekty działalności bibliotek – wybrane zagadnienia. W: *Nowoczesna biblioteka: materiały z ogólnopolskiej, przedjazdowej konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Konstancin-Jeziorna, 29-30 maja 2009 r.* Warszawa: Wydaw. SBP, 2009, s. 57. Propozycje i Materiały – Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich; 78. ISBN 978-83-61464-20-4.

³ *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.* Dz.U. 2017, poz. 862, t.j. z późn. zm.

stępne i bezpłatne (art. 14 ust. 1), z pewnym jednak zastrzeżeniem (art. 14 ust. 2), a mianowicie opłaty mogą być pobierane: 1) *za usługi informacyjne, bibliograficzne, reprograficzne oraz wypożyczenia międzybiblioteczne*; 2) *za wypożyczenia materiałów audiowizualnych*; 3) *w formie kaucji za wypożyczone materiały biblioteczne*; 4) *za niezwrócenie w terminie wypożyczonych materiałów bibliotecznych*; 5) *za uszkodzenie, zniszczenie lub niezwrócenie materiałów bibliotecznych*. Jednocześnie w praktyce pomijany jest fakt, że w świetle przytoczonego artykułu zapis o dostępności i bezpłatności dotyczy bibliotek, których organizatorami są podmioty określone w art. 8 ust. 2 Ustawy, czyli ministrowie i kierownicy urzędów centralnych oraz jednostki samorządu terytorialnego. Można zatem wnosić, że zapis ten nie obejmuje np. bibliotek szkół wyższych, chociaż w regulaminach bibliotecznych bywa on przywoływany⁴.

W literaturze przedmiotu⁵ do źródeł finansowania bibliotek zalicza się: środki budżetowe zapewnione przez organizatora oraz środki pozabudżetowe wypracowane przez biblioteki, do których należą: opłaty za usługi biblioteczne, opłaty za nieprzestrzeganie regulaminów bibliotecznych, m.in. za przetrzymanie książek, co stanowi główne źródło wśród wpływów własnych, opłaty za wynajem swoich lokali. Uzyskane w ten sposób środki nie odgrywają jednak wielkiej roli w budżetach bibliotek. Chociaż, jak pokazują wyniki badań z lat 2002–2012, zajmują one miejsce drugoplanowe (zwykle od jednego do kilku procent, choć zdarzają się też biblioteki ze wskaźnikiem 10%)⁶, to część autorów dostrzega ich rolę nie mniej ważną i wciąż nietracącą na znaczeniu⁷.

Wraz z rozwojem technologicznym biblioteki ulegały przeobrażeniu, gromadząc obok tradycyjnych zbiorów drukowanych dokumenty audiowizualne, wprowadzając nowości w zakresie usług reprograficznych, udostępniając online swoje katalogi i zbiory elektroniczne. Zmiany te wymagały nowych nakładów finansowych. Spowodowały również wprowadzanie różnego rodzaju opłat dla użytkowników, np. za karty biblioteczne, abonamenty, kaucje. Z biegiem lat ukształtował się pewien model: tradycyjne usługi pozostały bezpłatne, a usługi dodatkowe, obciążone zwiększonymi nakładami, wymagają ze strony czytelników partycypacji w ponoszonych kosztach.

Wśród standardowych bezpłatnych usług bibliotek w pierwszym rzędzie znajduje się udostępnianie zbiorów na miejscu i wypożyczanie na zewnątrz dla określonych grup czytelników. Większość bibliotek zastrzega jednak w swych regulaminach, że niedotrzymanie terminu zwrotu wypożyczonych pozycji będzie skutkowało nałożeniem opłaty (kary) pieniężnej, określonej zwykle w cennikach. Zasadność stosowania kar od wielu lat wzbudza

⁴ Np. Regulamin udostępniania zbiorów BUW. Zał. nr 2 do Regulaminu Systemu Biblioteczno-Informacyjnego UW z dnia 30 maja 2012 r. *Monitor Uniwersytetu Warszawskiego* [online]. Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, 2012, nr 6, poz. 179. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <http://www.buw.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/09/regulaminudostepnianiazbior%C3%B3w-BUW.pdf>.

⁵ GRYGROWSKI, D. *Biblioteki i pieniądze*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2015, s. 101. ISBN 978-83-64203-44-2; KOŁODZIEJCZYK, E. Pozabudżetowe źródła finansowania bibliotek akademickich w Polsce i innych krajach gospodarki wolnorynkowej. Wybrane przykłady i próba porównania. *Biuletyn EBIB* [online]. 2005, nr 6 (67). [Dostęp 4.05.2016]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: <http://www.ebib.pl/2005/67/kolodziejczyk.php>.

⁶ *Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych w Polsce. Wyniki badań z lat 2002-2012. Uczelnie publiczne z podziałem na kategorie* [online]. [Dostęp 15.05.2016]. Dostępny w: <http://ssk2.bu.amu.edu.pl/standaryzacja/>. Cyt. za: GRYGROWSKI, D., dz. cyt., s. 129–130.

⁷ JAZDON, A., WOJCIŃSKA, M. Zarządzanie finansami i pozyskiwanie funduszy. W: Tokarska, A. (red.). *Bibliotekarstwo*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2013, s. 607–608. Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 144. ISBN 978-83-61464-95-2.

kontrowersje zarówno wśród bibliotekarzy polskich, jak i zagranicznych⁸. Polemiści z obu stron przytaczają swoje racje, których nie sposób pominąć. Wśród argumentów za nakładaniem kar padają: właściwe gospodarowanie powierzonym mieniem, stabilność zbiorów i płynność wypożyczeń, wielokrotnie powtarzany i podkreślany efekt dyscyplinujący i wychowawczy dla użytkowników. Adwersarze przestrzegają przed kosztami wizerunkowymi bibliotek i „odpływem” czytelników: (...) *wprowadzanie opłat (...) w formie nadmiernie restrykcyjnych i wysokich <kar> za przetrzymanie bibliotecznych materiałów – jest wysoce niebezpieczne. Psuje bowiem wizerunek bibliotek i zniechęca do korzystania, a wpływy przynosi symboliczne*⁹.

Podstawa prawna windykacji i terminy

Przy dochodzeniu zwrotu książek oraz opłat regulaminowych z tytułu opóźnienia podstawowe znaczenie mają dwie ustawy. Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. *Kodeks cywilny*¹⁰ (Kc) reguluje kwestie związane z ochroną własności i stosunkami umownymi między podmiotami prawa. W kontekście usług bibliotek ważne są przepisy kodeksowe dotyczące umów użyczenia, gdyż taki charakter mają wypożyczenia materiałów bibliotecznych¹¹: *Przez umowę użyczenia użyczający zobowiązuje się zezwolić biorącemu, przez czas oznaczony lub nieoznaczony, na bezpłatne używanie oddanej mu w tym celu rzeczy* (art. 710 Kc). Ustawa z 17 listopada 1964 r. *Kodeks postępowania cywilnego*¹² (Kpc) normuje sądowe postępowanie cywilne, w tym związane z dochodzeniem roszczeń.

Źródła regulacji użyczeń bibliotecznych stanowią też przepisy *Ustawy o bibliotekach*: wcześniej przywołany art. 14 ust. 2 oraz art. 14 ust. 4, upoważniający biblioteki do wydawania regulaminów, określających zasady i warunki korzystania z nich.

Dla bibliotek publicznych podstawę prawną ich działalności stanowi również *Ustawa z 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej*¹³, w której w art. 2 biblioteki są wymienione wśród innych form organizacyjnych działalności kulturalnej, a w art. 13 ust. 3 wspomniany jest regulamin organizacyjny, określający organizację wewnętrzną instytucji kultury.

W przypadku bibliotek szkół wyższych ramy prawne wyznacza *Ustawa z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*¹⁴, regulująca działalność uczelni publicznych i niepublicznych w Polsce. Art. 88 ust. 1 stanowi: *W uczelni działa system biblioteczno-informacyjny, którego podstawę stanowi biblioteka. Organizację i funkcjonowanie systemu biblioteczno-*

⁸ Wiele opinii przywołuje D. Grygowski (dz. cyt., s. 100–106), w tym ciekawy przypadek zmiany poglądów jednej z polemistek, która z zagorzalej zwolenniczki niestosowania kar przeszła na pozycję przeciwną.

⁹ WOJCIECHOWSKI, J. *Biblioteki w nowym otoczeniu*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2014, s. 99. Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 153. ISBN 978-83-64203-27-5.

¹⁰ *Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny*. Dz.U. 2017, poz. 459, t.j. z późn. zm.

¹¹ GOLAT, R. Wypożyczenia biblioteczne a umowa użyczenia. *Bibliotekarz* 2008, nr 3, s. 32–33. ISSN 0208-4333; HOWORKA, B. *Bibliotekarz i prawo: podstawowe informacje o prawie dla pracowników bibliotek*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2010, s. 180–182. ISBN 978-83-61464-28-0.

¹² *Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego*. Dz.U. 2018, poz. 155, t.j. z późn. zm.

¹³ *Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej*. Dz. U. 2017, poz. 862, t.j. z późn. zm.

¹⁴ *Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 r.* Dz.U. 2017, poz. 2183, t.j. z późn. zm.

informacyjnego uczelni, w tym zasady korzystania z niego przez osoby niebędące pracownikami, doktorantami lub studentami uczelni, określa statut. Na podstawie tego zapisu tworzone są wewnętrzne uczelniane regulacje prawne stanowiące akty niższego rzędu. Są to statuty uczelni delegujące sprawy funkcjonowania systemu bibliotecznego-informacyjnego do oddzielnych regulaminów, które w sprawach szczegółowych, dotyczących korzystania ze zbiorów i usług bibliecznych, odsyłają z kolei do regulaminów udostępniania określających m.in. szczegółowe zasady wypożyczeń i sankcje za nieterminowy zwrot wypożyczonych materiałów¹⁵.

W prowadzeniu działalności windykacyjnej niezbędna jest znajomość podstawowych terminów prawnych, oczywista dla prawników, ale wśród bibliotekarzy często niewystarczająca. Do jej przybliżenia służą przytoczone poniżej terminy, które nie wyczerpują słownictwa z tego zakresu:

- **Zobowiązanie** (łac. *obligatio*) – rodzaj stosunku cywilnoprawnego, łączący dłużnika z wierzycielem, który polega na tym, że *wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia, dłużnik powinien świadczenie spełnić* (art. 353 Kc).
- **Windykacja** (łac. *vindicatio*) – dochodzenie roszczeń w sposób określony w obowiązujących przepisach prawnych.
- **Wierzytelność** – uprawnienie do żądania spełnienia świadczenia z określonego stosunku zobowiązaniowego, przysługujące wierzycielowi wobec dłużnika, składające się z jednego lub wielu roszczeń (przeciwieństwo **długu**).
- **Roszczenia majątkowe** podlegają przedawnieniu: po upływie 10 lat, z wyłączeniem roszczeń o świadczenia okresowe, po 3 latach – roszczenia o **świadczenia okresowe** (art. 118 Kc). Warto dodać, że w przepisach prawa brak definicji pojęcia „świadczenia okresowe”. W praktyce przyjmuje się, że wypożyczenia książek mają taki charakter¹⁶ (choć zdarzają się też głosy przeciwne¹⁷), a opłata za nieterminowy zwrot materiałów bibliecznych rozumiana jest jako kara umowna¹⁸.
- **Kara umowna** – klauzula w umowie cywilnoprawnej: *naprawienie szkody wynikłej z – niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązań niepieniężnych nastąpi przez zapłatę określonej sumy* (art. 483 Kc). Jeżeli zobowiązanie zostało w znacznej części wykonane, dłużnik może żądać zmniejszenia kary umownej; to samo dotyczy wypadku, gdy kara umowna jest rażąco wygórowana (art. 484 Kc).
- **Przedawnienie** (prawo cywilne) – możliwość uchylenia się od zaspokojenia roszczenia po upływie określonego prawem terminu¹⁹.

¹⁵ HOWORKA, B., dz. cyt., s. 179; CIECHORSKI, J. *Ustawa o bibliotekach: komentarz*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2012, s. 79–80. Propozycje i Materiały – Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich; 85. ISBN 987-83-61464-93-8.

¹⁶ OLEJARZ, J. Roszczenia za nieterminowy zwrot książek. W: *PoradyPrawne.biz.pl* [online]. [Dostęp 4.05.2016]. Dostępny w: <https://www.poradyprawne.biz.pl/prawo-cywilne.28/roszczenia-za-nieterminowy-zwrot-ksiazek,10965.html>; CENTEK, B. Teoria i praktyka we współczesnej bibliotece (wybrane problemy). *Toruńskie Studia Bibliologiczne* [online]. 2013, nr 2 (11), s. 74. [Dostęp 4.05.2016]. ISSN 2080-1807. Dostępny w: <http://apcz.pl/czasopisma/index.php/TSB/article/view/TSB.2013.022/2636>.

¹⁷ CIESZYŃSKA, M. Kara za przetrzymanie książek. W: *EPorady24. Porady prawne od 2006 roku*. [online]. [Dostęp 4.05.2016]. Dostępny w: <http://www.eporady24.pl/ka-ra-za-przetrzymanie-ksiazek,pytania,4,83,7121.html>.

¹⁸ GOLAT, R. Cywilnoprawny kontekst opłat związanych z wypożyczaniem materiałów bibliecznych. *Bibliotekarz* 2006, nr 9, s. 17. ISSN 0208-4333; CIECHORSKI, J., dz. cyt., s. 75.

¹⁹ Zob. GOLAT, R. Przedawnienie się roszczeń wobec czytelników. *Bibliotekarz* 2011, nr 11, s. 33. ISSN 0208-4333.

- **Przedawnienie roszczeń** obecnie nie jest uwzględniane z urzędu, lecz jedynie **na zarzut**, czyli na podstawie stanowczego oświadczenia dłużnika, że pragnie on z tego uprawnienia skorzystać.
- **Bieg przedawnienia** – w przypadku roszczeń z określonym terminem płatności rozpoczyna się z chwilą nadejścia tego terminu (**wymagalność**).
- **Przerwanie biegu przedawnienia** następuje: a) przez każdą czynność przed sądem lub innym organem powołanym do egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym; b) przez wszczęcie mediacji; c) przez uznanie roszczenia przez osobę, przeciwko której przysługuje (art. 123 Kc), przy czym wyróżnia się: uznanie właściwe – poprzez umowę, w której dłużnik stanowczo oświadcza, że jego dług istnieje w określonej wysokości, oraz uznanie niewłaściwe – poprzez oświadczenie dłużnika, które nie wprost, lecz pośrednio wskazuje na istnienie długu, np. prośba o rozłożenie na raty, o przedłużenie terminu spłaty.
- **Dochodzenie roszczeń** przed sądem rejonowym w postępowaniu uproszczonym, tj. bez rozprawy, prowadzone jest w dwóch trybach. Postępowanie nakazowe w przypadku, gdy powód dysponuje dokumentem z własnoręcznym podpisem pozwanego (zachodzi w tych bibliotekach, gdzie są w użyciu rewersy papierowe). Wydawany jest wówczas **Nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym**, od którego przysługuje pozwanemu w terminie 14-dniowym wniesienie zarzutów. Drugi tryb – postępowanie upominawcze ma miejsce, gdy powód nie dysponuje pokwitowaniem dłużnika, co jest obecnie powszechnie stosowane w dużych bibliotekach wypożyczających zbiory elektronicznie za pomocą systemów komputerowych, przy zapisie wymagana jest wtedy deklaracja czytelnika o znajomości regulaminu. W tym przypadku wydawany jest **Nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym**, od którego przysługuje pozwanemu w terminie 14-dniowym wniesienie sprzeciwu²⁰.

Odzyskiwanie należności w bibliotekach zagranicznych

Literatura przedmiotu dotycząca bibliotek zagranicznych przedstawia się bardzo bogato. Znaleźć można polemiczne wypowiedzi zarówno na temat zasadności stosowania opłat karnych za niezwrócone w terminie materiały, jak i odzyskiwania należności przy współpracy z firmami windykacyjnymi. W opiniach wielu bibliotekoznawców i bibliotekarzy widoczne jest duże zróżnicowanie ocen. Jedni uznają, że przynosi ona duże korzyści dla bibliotek, w tym pozwala uwolnić kadrę biblioteczną od zadań administracyjnych i finansowych związanych z korespondencją z dłużnikami i rozliczeniami oraz zwiększa opłacalność, gdyż osiągnięte zyski przewyższają znacznie nakłady. Inni dyskutanci podkreślają sprzeczność interesów kontrahentów: bibliotekom zależy przede wszystkim na odzyskaniu przetrzymanych materiałów bibliecznych, firmom zaś na osiągnięciu jak największego zysku. Obszerny przegląd wypowiedzi podaje Dariusz Grygowski, wzbogacając go kilkoma przykładami dużych bibliotek, które korzystają z usług takich firm²¹.

Regulaminy wielu bibliotek zawierają ostrzeżenia o możliwości kierowania spraw do firm windykacyjnych i szczegółowe opisy stosowanych procedur. W przepisach tych występuje

²⁰ HOWORKA, B., dz. cyt., s. 184–189; CENTEK, B., dz. cyt., s. 73.

²¹ GRYGOWSKI, D., dz. cyt., s. 113–116.

niejednokrotnie niski pułap długów do windykacji, a jednocześnie górny pułap długów windykowanych, po przekroczeniu którego należności nie są już naliczane.

Jednym z przykładów jest Biblioteka Miejska w Detroit, która współpracuje z dużą firmą windykacyjną, obsługującą ponad 1400 bibliotek w USA. Pierwsze monity są wysyłane już po tygodniu opóźnienia, rachunek (wykaz przetrzymanych materiałów i kwota kary) po 45 dniach, a gdy zadłużenie przekroczy 25 \$ (lub 60 dni) sprawa kierowana jest do windykacji, a do kosztów doliczana jest automatycznie kwota 10 \$ opłaty manipulacyjnej. Działania polubowne firma prowadzi przez 4 miesiące, po czym w przypadku braku rezultatów następuje wpis dłużnika do rejestru Biura Informacji Kredytowej, co skutecznie może utrudnić życie przeciętnemu obywatelowi USA²².

Windykacja a biblioteki polskie

Biblioteki polskie nie uniknęły sytuacji podobnej do przedstawionej w bibliotekach zagranicznych. Zarówno zjawisko niedoinwestowania bibliotek, jak i nieoddawania książek przez czytelników były stałą bolączką, ale szczególnie dotkliwie stały się w czasach przemian ustrojowych w latach 90. XX wieku, gdy zapanowała rzeczywistość wolnorynkowa, a rozwój technologiczny wymuszał wprowadzanie do bibliotek nowych systemów i technik, powalających na utrzymanie usług i zasobów na odpowiednim poziomie.

1. Biblioteki publiczne

Opłaty za usługi biblioteczne pobierane są niemal we wszystkich księżnicach publicznych. Są one ustawowo zapewnione, ale nieobligatoryjne, zapisane w regulaminach bibliotek, dostępnych w większości na ich stronach internetowych.

Opłaty za opóźnienie w oddawaniu wypożyczonych materiałów bibliotecznych stosowane są przez duże biblioteki, np. wojewódzkie. Wysokość opłat waha się od 0,10 zł do 0,50 zł za wolumin i dzień przetrzymania²³, gdyż w tej materii nie istnieją dyrektywy ustawowe²⁴. Natomiast biblioteki w małych środowiskach z obawy przed utratą czytelników oraz z uwagi na brak funduszy nawet na wysyłanie upomnień, nie wprowadzają opłat karnych²⁵.

Biblioteki wojewódzkie i miejskie jako pierwsze wprowadziły windykację należności od niesolidnych czytelników za pośrednictwem firm windykacyjnych, umieszczając jednocześnie informujący o tym zapis w swoich regulaminach. Znalazły się wśród nich: biblioteki wojewódzkie: w Białymstoku (Książnica Podlaska), Bydgoszczy (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna), Kielcach, Lublinie, Łodzi, Opolu, Warszawie (Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy. Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego), Wrocławiu (Dolnośląska Biblioteka Publiczna), Zielonej Górze (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna)²⁶ oraz liczne biblioteki miejskie i pedagogiczne. Stało się wówczas o nich głośno w prasie lokalnej i w Internecie, gdzie obok głosów dyrektorów bibliotek podpisujących umowy z firmami

²² Tamże, s. 114–115.

²³ W cennikach bibliotecznych istnieją też opłaty wyższe, pobierane np. za wypożyczenia materiałów audio-wizualnych lub za krótkoterminowe wypożyczenia książek.

²⁴ CIECHORSKI, J., dz. cyt., s. 78.

²⁵ CENTEK, B., dz. cyt., s. 74.

²⁶ GRYGROWSKI, D., dz. cyt., s. 106–108; MORAWIEC B. Windykator z biblioteki [online]. *Lustro Biblioteki*. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <http://lustrbiblioteki.pl/2012/09/windykator-z-biblioteki/>.

windykacyjnymi zaroilo się od postów oburzonych czytelników, choć byli też (w znacznej mniejszości) ci, którzy takie decyzje pochwalali²⁷.

Na polskim rynku windykacji działa wiele firm, ale liderem w dziedzinie odzyskiwania długów polskich bibliotek stała się firma SAF S.A. z Sosnowca, która rozpoczęła działalność w 1999 r. jako Śląska Agencja Finansowa i w krótkim czasie ugruntowała swoją mocną pozycję, zdobywając wyróżnienia *Gazety Finansowej* w 2011 r. za wprowadzenie usługi „Pogotowie windykacyjne SAF” oraz w latach 2013 i 2014 za portal „wyroki.pl”, dzięki któremu klienci mogą online składać zlecenia windykacji. Od 2007 r. firma podjęła współpracę z bibliotekami, uzyskując znaczące wyniki: do 2011 r. obsłużyła 74 biblioteki z zyskiem ponad 6 mln zł, a do 2013 r. odzyskała ponad 50 tys. książek i uzyskała ponad 10 mln zł. Firma prowadzi działania polubowne i na drodze sądowej oraz współpracuje z komornikami²⁸. Mimo sukcesów firma nie uniknęła złej famy, którą otoczona jest działalność przedsiębiorstw z tej branży. W 2011 r. została ukarana kwotą w wysokości ponad 70 tys. zł za *praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów* (rozprowadzanie informacji nieprawdziwych i niezgodnych z prawem w celu zastraszenia i wywarcia presji), nałożoną przez Delegaturę Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Katowicach²⁹.

2. Biblioteki szkół wyższych

W celu zbadania działań podejmowanych w zakresie windykacji należności przez polskie biblioteki szkół wyższych dokonano przeglądu 27 wybranych bibliotek publicznych szkół wyższych z 15 ośrodków akademickich: Białegostoku (politechnika, uniwersytet), Gdańska (uniwersytet), Katowic (Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Ekonomiczny)³⁰, Kielc (uniwersytet), Krakowa (Akademia Górniczo-Hutnicza, politechnika, uniwersytet), Lublina (politechnika, uniwersytet), Łodzi (politechnika, uniwersytet), Olsztyna (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski), Opola (uniwersytet), Poznania (politechnika, uniwersytet, Uniwersytet Ekonomiczny), Rzeszowa (uniwersytet), Szczecina (uniwersytet), Torunia (uniwersytet), Warszawy (politechnika, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytet Warszawski, Wojskowa Akademia Techniczna), Wrocławia (politechnika, uniwersytet, Uniwersytet Ekonomiczny).

²⁷ M.in.: Biblioteka dzięki firmie windykacyjnej odzyskała 4 tysiące książek. W: *WP książki* [online]. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <https://ksiazki.wp.pl/biblioteka-dzieki-firmie-windykacyjnej-odzyskaa-4-tysiace-ksiazek-6146202936768641a>; Biblioteki proszą o pomoc firmy windykacyjne. W: *Strefa Biznesu* [online]. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <http://www.nto.pl/strefa-biznesu/pieniadze/aktualnosci/a/biblioteki-proszo-o-pomoc-firmy-windykacyjne,10274788/>; PIENKOSZ, P. Za przetrzymanie książek z biblioteki grozi windykacja. *Gazeta Prawna* [online]. 5.04.2013. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/695070,za-przetrzymywanie-ksiazek-z-biblioteki-grozi-windykacja.html>; KLINGER, K. Zapłacił ponad 13 tysięcy złotych za przetrzymanie książek [online]. *Dziennik.pl*. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <http://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/398714,rekordzista-zaplatil-ponad-13-tysiecy-zlotych-za-przetrzymanie-ksiazek-z-biblioteki.html>; FEDOROWICZ, M. Biblioteki mają już dość akcji abolicyjnych. W: *Nto.pl* [online]. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <http://www.nto.pl/wiadomosci/opolskie/art/4639567,biblioteki-maja-juz-dosc-akcji-abolicyjnych,id,t.html>.

²⁸ *Wielki powrót książek* [poczta elektroniczna]. [Dostęp 8.11.2011]; Nagrody. W: SAF [online]. [Dostęp 14.05.2016]. Dostępny w: <http://www.saf.com.pl/spolka/nagrody.html>.

²⁹ GRYGROWSKI, D., dz. cyt., s. 107.

³⁰ Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka w Katowicach – CINIiBA (Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach).

W regulaminach udostępniania/(korzystania ze) zbiorów powyższych bibliotek zawartych na ich stronach internetowych³¹, znajdują się zapisy dotyczące procedur przyjętych w przypadku przetrzymywania książek i innych materiałów, na które składają się: a) monitorowanie, b) naliczanie opłat karnych, w wysokości określonej najczęściej w osobnych cennikach (od 0,10 do 0,50 zł/wol./dzień), c) zawieszenie w prawach do korzystania z wypożyczalni. W regulaminach 17 bibliotek mowa jest też o windykacji książek i należnościach finansowych lub dochodzeniu roszczeń zgodnie z przepisami prawa (wystąpieniu na drogę sądową), a tylko w regulaminie jednej biblioteki znalazł się *expressis verbis* zapis o firmie windykacyjnej (Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu³²).

Do bibliotek ostrzegających w regulaminach o możliwości postępowań sądowych należą:

1. Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie³³,
2. Biblioteka Główna Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu³⁴,
3. Biblioteka Główna Uniwersytetu Gdańskiego³⁵,
4. Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie³⁶,

³¹ Regulamin korzystania z zasobów systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Białostockiej. Załącznik do Zarządzenia nr 707/2017 Rektora PB z dnia 26 września 2017 r. [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: http://biblioteka.pb.edu.pl/sites/default/files/doc/zarzadzenie_nr_707.pdf; Regulamin Biblioteki Uniwersyteckiej w Białymstoku Obowiązujący Użytkowników [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: <http://bg.uwb.edu.pl/?pid=Regulamin#>; Zarządzenie Nr R-74/2015 Rektora Politechniki Lubelskiej z dnia 15 grudnia 2015 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu udostępniania zbiorów bibliotecznych oraz zasad działalności usługowej w Bibliotece Politechniki Lubelskiej [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: http://www.pollub.pl/files/4/news/files/3820_Zarzadzenie,Nr,R-74-2015.pdf; Regulamin korzystania ze zbiorów i usług Biblioteki Uniwersyteckiej (tekst jednolity). Załącznik do Zarządzenia Nr 71/2017 Rektora UWM w Olsztynie z dnia 10 lipca 2017 [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: http://bu.uwm.edu.pl/sites/default/files/files/pdf/zalzarz71_0.pdf; Uchwała Nr 36 Senatu Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z dnia 26 marca 2013 r. Regulamin Udostępniania Zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w:

<https://www.bu.umk.pl/documents/10157/14962/Regulamin+udost%C4%99pniania+zbior%C3%B3w+BU/db092fce-ef95-4363-9e83-e14264a13c1f>; Regulamin udostępniania zbiorów i świadczenia usług informacyjnych systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Warszawskiej. Załącznik do Uchwały Senatu PW nr 296/XLVII/2011 z dnia 23.02.2011 [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: <http://www.bg.pw.edu.pl/dane/biblprawo/Regulamin-udostepniania-zbiorow-i-swiadczenia-uslug-BGPW-2016.pdf>; Regulamin udostępniania zbiorów w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: http://biblioteka.uksw.edu.pl/sites/default/files/Regulamin_udostepniania_zbiorow_BG-18.12.2017.pdf; Regulamin Wypożyczalni Akademickiej Biblioteki Głównej Warszawskiej Akademii Technicznej [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: <http://www.bg.wat.edu.pl/regulaminy/wypożyczalni-akademickiej>.

³² Zarządzenie Nr 54/2017 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 4 maja 2017 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu udostępniania zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <http://www.bu.uni.wroc.pl/o-bibliotece/wirtualny-przewodnik-uzytownika-regulamin>.

³³ Regulamin korzystania z Biblioteki Głównej i sieci bibliotek Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica. Rozdz. 5 Regulamin korzystania z Wypożyczalni. Zał. nr 1 do Zarządzenia Nr 22/2015 Rektora AGH z dnia 29 czerwca 2015 roku [online]. [Dostęp 21.05.2016]. Dostępny w: <http://www.bg.agh.edu.pl/media/regulamin2015/r5.pdf>.

³⁴ Szczegółowe zasady udostępniania zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu [online]. [Dostęp 21.05.2016]. Dostępny w: http://lib.amu.edu.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=985&Itemid=225.

³⁵ Regulamin udostępniania zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Gdańskiego (...) zatwierdzony w dniu 24 czerwca 2005 r. [online]. [Dostęp 21.05.2016]. Dostępny w: http://www.bg.ug.edu.pl/images/stories/pdf/regulamin_udost.pdf.

³⁶ Regulamin udostępniania zbiorów Biblioteki Głównej UMCS [online]. [Dostęp 21.05.2016]. Dostępny w: <http://www.umcs.pl/pl/regulamin,8808.htm>.

5. Biblioteka Główna Uniwersytetu Opolskiego³⁷,
6. Biblioteka Jagiellońska³⁸,
7. Biblioteka Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach³⁹,
8. Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego⁴⁰,
9. Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego⁴¹,
10. Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu⁴²,
11. Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu⁴³,
12. Biblioteka Główna Uniwersytetu Szczecińskiego⁴⁴,
13. Biblioteka Politechniki Krakowskiej⁴⁵,
14. Biblioteka Politechniki Łódzkiej⁴⁶,
15. Biblioteka Politechniki Poznańskiej⁴⁷,
16. Biblioteka Politechniki Wrocławskiej⁴⁸,
17. Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka w Katowicach (CINiBA)⁴⁹.

³⁷ *Regulamin udostępniania zbiorów i świadczenia usług informacyjnych przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Opolskiego. Załącznik do Zarządzenia nr 36 /2013 Rektora Uniwersytetu Opolskiego z dnia 19.06.2013 r.* [online]. [Dostęp 21.05.2016]. Dostępny w: <http://bg.uni.opole.pl/nowy-regulamin-udostepniania-zbiorow/>.

³⁸ *Regulamin Biblioteki Jagiellońskiej. Załącznik do uchwały nr 133/IX/2014 Senatu UJ z dnia 24 września 2014 roku* [online]. [Dostęp 21.05.2016]. Dostępny w: <http://www.bj.uj.edu.pl/documents/4148353/931f40b0-a671-4248-ad22-217ea30e3318>.

³⁹ *Regulamin udostępniania i korzystania ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach* [online]. [Dostęp 21.05.2016]. Dostępny w: http://www.buk.ujk.edu.pl/files/regulamin_udostepniania_2015.pdf?151106.

⁴⁰ *Regulamin korzystania ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Załącznik do Zarządzenia nr 2/2015 Dyrektora Biblioteki UŁ z dnia 02.03.2015 r. Tekst jednolity uwzględniający zmiany wprowadzone zarz. nr 7 Dyrektora Biblioteki UŁ z dnia 06.12.2017 r.* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <http://www.lib.uni.lodz.pl/media/pliki/regulamin.pdf>.

⁴¹ *Regulamin Wypożyczalni [Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego]* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <http://bur.ur.edu.pl/regulamin-wypożyczalni>.

⁴² *Regulamin korzystania ze zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Załącznik do Zarządzenia nr 49/2017 Rektora UEP z dnia 28 czerwca 2017 roku* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: http://www.biblioteka.ue.poznan.pl/page/dopobrania/Regulamin_korzystania_ze_zbior%C3%B3w_BG_za%C5%82%C4%85cznik_Zarz%C4%85dzenie_nr_49_2017.pdf.

⁴³ *Regulamin udostępniania zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Załącznik do Zarządzenia Rektora nr 1/2018* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: http://www.ue.wroc.pl/p/dla_pracownikow/zarzadzenia_pisma_okolne_rektora2018/zal_1_1_2018_regulamin_udostepniania_zbiorow.pdf.

⁴⁴ *Regulamin korzystania z Wypożyczalni Bibliotek Uniwersytetu Szczecińskiego* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <https://bg.szczecin.pl/regulamin-korzystania-z-wypożyczalni-bibliotek-uniwersytetu-szczecińskiego/>.

⁴⁵ *Regulamin udostępniania zbiorów Politechniki Krakowskiej* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <https://www.biblos.pk.edu.pl/uploads/regulaminy/RegulaminUdostepniania.pdf>.

⁴⁶ *Regulamin udostępniania zbiorów i usług w Bibliotece Politechniki Łódzkiej. Czerwiec 2017* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: http://bg.p.lodz.pl/images/PDF/Regulamin_BPL.pdf.

Regulamin korzystania z zasobów systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Poznańskiej, zatwierdzony przez Rektora PP dnia 25 lutego 2014 roku [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: http://library.put.poznan.pl/doc/bpp/REGULAMIN_BPP_2016.pdf.

⁴⁸ *Regulamin udostępniania zbiorów i świadczenia usług informacyjnych systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej. Załącznik do Zarządzenia [Wewnętrzny] 47/2017* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: http://biblioteka.pwr.edu.pl/fcp/NGBUKOQITKIqhbX08SlkTUAZQX2o8DAoHNiwFE1xVTXxBG1gnBVcoFW8SB-DRKHg/32/public/regulaminy/regulamin_udostepniania_zbiorow_i_swiadczenia_uslug_informacyjnych_systemu_biblioteczno-informacyjnego_politechniki_wroclawskiej.pdf.

W praktyce wymienione biblioteki w większości stosują tylko działania polubowne, nie uciekając się do dalszych poczynań na drodze windykacji. W uzasadnieniu przywołują różne argumenty: od braku potrzeby lub opłacalności podejmowania takich działań po trudności kadrowe i nieznamość postępowania. Niektóre z nich widzą jednak konieczność podjęcia w przyszłości bardziej zdecydowanych czynności. Jedynie Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego od wielu lat prowadzi z powodzeniem działania prawne we współpracy z Zespołem Radców Prawnych uniwersytetu⁵⁰.

Kilka bibliotek zawarło w regulaminach zapisy dotyczące drogi sądowej tylko w przypadkach odzyskiwania dzieł, bez windykowania opłat karnych za ich przetrzymanie. Do nich należą: Biblioteka Główna UMCS (o zwrot książek), Biblioteka Jagiellońska (o zwrot dzieła lub zapłatę jego wartości), Biblioteka Uniwersytetu Gdańskiego (w przypadku nienaprawienia szkody, tj. uszkodzenia lub zagubienia dokumentu).

Biblioteka Główna Uniwersytetu Wrocławskiego jako jedyna spośród badanych bibliotek w przypadku niedotrzymania terminów zwrotu przewiduje w paragrafie 57 ust. 5 *Regulaminu udostępniania zbiorów*, oprócz standardowych sankcji (blokowanie konta czytelnika, pisemne upomnienie), podjęcie dalszych kroków: *Biblioteka pozostawia sobie możliwość skierowania sprawy do firmy windykacyjnej, po uprzednim zawiadomieniu użytkownika o tym fakcie listem poleconym*⁵¹. W sprawozdaniu za rok 2014 podano wyniki akcji windykacji wierzytelności, którą rozpoczęto w listopadzie: *Do 31 grudnia rozliczono 228 wol. wypożyczonych książek: oddano 144 wol., za zagubione 84 wol. zapłacono kwotę 2558 PLN. Uregulowano także kary za nieterminowy zwrot książek wraz z opłatami za wysłane przez BU upomnienia – w wysokości 67 110 PLN*⁵². Z końcem lipca 2015 r. zakończył się pierwszy etap windykacji wierzytelności prowadzony przez firmę windykacyjną, której przekazano dane dłużników z lat 1972–2010 (szacowana liczba dłużników – 1074 osoby). Biblioteka odzyskała 284 wydawnictwa zwarte, a za 138 egzemplarzy zagubionych uiszczono opłatę, zgodnie z cennikiem opłat. Całość wpływów windykacyjnych za okres 2014/2015 z tytułu kar regulaminowych wyniosła 319 848 zł. To spektakularne przedsięwzięcie przyniosło także dodatkowy efekt: *okazało się, że realizacja procesu windykacji wpłynęła dyscyplinująco na aktywnych użytkowników i znacznie poprawiły się statystyki terminowych zwrotów wypożyczonych materiałów bibliotecznych*⁵³.

⁴⁹ *Regulamin udostępniania zbiorów w CINIbA. Załącznik do Uchwały nr 129 Senatu UŚ z dnia 27 czerwca 2017 r.* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w:

[\[http://www.ciniba.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1737&Itemid=5&lang=pl\]](http://www.ciniba.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1737&Itemid=5&lang=pl).

⁵⁰ Informacje uzyskane w czerwcu 2016 r. od kierowników oddziałów udostępniania zbiorów w poszczególnych bibliotekach, cytowane za ich zgodą.

⁵¹ *Zarządzenie Nr 54/2017 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego...*, dz. cyt.

⁵² *Sprawozdanie za rok 2014 z działalności Biblioteki Uniwersyteckiej i bibliotek specjalistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego* [online]. Wrocław 2015, s. 5. [Dostęp 20.05.2016]. Dostępny w: <https://www.bu.uni.wroc.pl/sites/default/files/images/doc/sprawozdanie-2014.pdf>.

⁵³ *Sprawozdanie za rok 2015 z działalności Biblioteki Uniwersyteckiej i bibliotek specjalistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego* [online]. Wrocław 2016, s. 5–6. [Dostęp 15.03.2018]. Dostępny w: <https://www.bu.uni.wroc.pl/sites/default/files/images/doc/sprawozdanie-2015.pdf>.

Krótką historia windykacji w BUW

Egzekwowanie zwrotów książek wypożyczonych przez pracowników i studentów było problemem Biblioteki Uniwersyteckiej już w końcu wieku XIX w czasach rosyjskiego Uniwersytetu Cesarzowskiego⁵⁴. O drodze sądowej wspominał *Regulamin zewnętrzny Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego* z 1935 r.⁵⁵ oraz regulaminy wydawane w II połowie XX wieku⁵⁶. Natomiast *Regulamin udostępniania zbiorów BUW* obowiązujący od 2012 r. już takiej sankcji nie przewiduje⁵⁷. Ma się to wkrótce zmienić i w projekcie nowego regulaminu powraca zapis o wszczęciu trybu windykacyjnego.

W latach 70. XX wieku zaprzestano prowadzenia działań windykacyjnych z postępowaniem sądowym. W 2008 r. sprawa windykacji odżyła w związku z ofertą skierowaną do BUW przez Śląską Agencję Finansową, dotyczącą windykacji niezwróconych książek i należności z tytułu nieterminowego oddania książek. Oferta ta spotkała się jednak z negatywną opinią Zespołu Radców Prawnych UW. Uznano bowiem, że uniwersytet nie wymaga wsparcia ze strony zewnętrznej firmy. W związku z tym biblioteka podjęła wyrażoną w opinii sugestię pomocy, co od 2010 r. zapoczątkowało stałą współpracę z Zespołem Radców Prawnych (od 2017 r. Biurem Prawnym UW; dalej BP UW).

Z dniem 1 stycznia 2015 r. weszło w życie *Zarządzenie nr 56 Rektora UW z dnia 26 listopada 2014 roku w sprawie wprowadzenia Procedury dochodzenia wierzytelności Uniwersytetu Warszawskiego*⁵⁸, które reguluje dochodzenie wierzytelności uczelni z tytułu wykonanych dostaw i usług przez jednostki organizacyjne uniwersytetu oraz zasady monitoringu i przebieg windykacji należności od dłużników. Jako instytucja publiczna UW jest zobowiązany do przestrzegania ustaw: o rachunkowości, o finansach publicznych, o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych.

Procedury przedwindykacyjne w BUW

Procedury przedwindykacyjne stosowane w Bibliotece Uniwersyteckiej zasadniczo nie odbiegają od podobnych działań prowadzonych przez biblioteki wypożyczające zbiory przy zastosowaniu systemów komputerowych. Bieżące monitorowanie czytelników przetrzymujących książki przebiega automatycznie, maile z powiadomieniami wysyłane są po 30, 60 i 90 dniach od wyznaczonej daty zwrotu; po 180 dniach przesyłana jest informacja o książkach z rachunkiem za ich przetrzymanie, a kwota wyliczona jest na dzień wysyłki;

⁵⁴ Wysyłanie monitów do czytelników odbywało się po uzyskaniu przez Komisję biblioteczną zgody Rady Uniwersytetu. Po 1915 r. skontrum wykazało brak 6977 tomów. *Sprawozdanie ze stanu i działalności Biblioteki Uniwersyteckiej za rok akad. 1915/1916. Zarząd ogólny 1915–1919. Sprawozdanie*. Archiwum BUW. Cyt. za: BŁAŻEJEWICZ, O. *Dzieje Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie 1871–1915*. Warszawa 1990, s. 123–124. *Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*; 14. ISSN 0509-7185.

⁵⁵ (...) *dyrekcja B.U.W. ma prawo dochodzić odszkodowania na drodze sądowej* (§ 39). Archiwum BUW, sygn. akt: ArchBUW VIII/621d.

⁵⁶ *Regulamin zewnętrzny Działu Wykorzystania Zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*. 1953. Maszynopis. Oddział Udostępniania BUW; *Regulamin zewnętrzny Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Zarządzenie Nr 18 Rektora UW z dnia 26 lipca 1976 r.* Archiwum BUW, sygn. akt: ArchBUW X.

⁵⁷ *Regulamin udostępniania zbiorów BUW...*, dz. cyt.

⁵⁸ *Monitor Uniwersytetu Warszawskiego* [online]. 2014, poz. 252. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <http://www.monitor.uw.edu.pl/Lists/Uchway/Attachments/1956/M.2014.252.Zarz.56.pdf>.

od listopada 2015 r. Biblioteka zrezygnowała z wysyłania tradycyjnych listów z rachunkiem na rzecz komunikacji elektronicznej z czytelnikami.

Pierwszy etap właściwych działań przygotowawczych do windykacji oraz działań polubownych realizowany jest przez pracowników Oddziału Udostępniania: od 2014 r. zatrudnionych na samodzielnym stanowisku ds. obsługi użytkowników BUW, do obowiązków których należą także sprawy związane z kontrolą wypożyczeń i reklamacjami składanymi przez czytelników (wcześniej w strukturze Sekcji Wypożyczeń istniało oddzielne stanowisko ds. windykacji).

1. Działania przygotowawcze

Na działania przygotowawcze składają się: a) utworzenie wykazu czytelników długoterminowo przetrzymujących książki i/lub zalegających z opłatami za książki przetrzymane i zwrócone do BUW, wraz z wykazem książek; b) sporządzenie dokumentacji dłużników.

Wykaz czytelników przygotowany przez Oddział Obsługi Informatycznej BUW tworzony jest zwykle za okres trzech miesięcy z danych pobranych z bazy czytelników w systemie VTLS/Virtua. Zawiera: a) dane osobowe dłużników: imię i nazwisko, nr karty bibliotecznej, nr PESEL, nr dowodu osobistego/paszportu, adres zamieszkania, nr telefonu/ów, adres elektroniczny; b) wykaz książek przetrzymanych z opisem (autor, tytuł, miejsce i rok wydania, sygnatura i sygnatura Wolnego Dostępu – WD, data wypożyczenia i wyznaczona data zwrotu); c) szacunkowe wyliczenie opłaty należnej za przetrzymanie książek wg cenników obowiązujących w terminach dokonania wypożyczeń; d) kwotę należności za książki przetrzymane i zwrócone do BUW (z opisem książek).

W celu uniknięcia pomyłek dane z wykazów: czytelników oraz książek podlegają weryfikacji poprzez porównanie ich z autopsji z danymi na kontach czytelników w bazie VTLS/Virtua i USOS (Uniwersytecki System Obsługi Studiów) oraz stanem faktycznym w wolnym dostępie i magazynie zamkniętym biblioteki. Kontrolę kończy wpis dokonany na koncie bibliotecznym czytelnika w polu uwag: „BUW Windykacja” z podaniem miesiąca i roku, który usuwany jest po całkowitym rozliczeniu się z BUW. Zebrane dane pozwalają na utworzenie pełnej dokumentacji dłużników. Dla każdej osoby prowadzone jest indywidualne *dossier*, zawierające także bieżące notki z dalszych czynności.

2. Działania polubowne

Po etapie przygotowawczym pracownicy przystępują do działań polubownych, zwanych też „windykacją miękką”. Jej początkiem jest najczęściej kontakt telefoniczny z czytelnikiem, w trakcie którego przekazywana jest informacja o zaległościach w BUW i sposobach oraz terminie ich uregulowania. Podczas rozmowy pracownik ustala także aktualny adres poczty elektronicznej, co jest niezbędne w prowadzeniu dalszej korespondencji.

W ciągu najbliższych dni czytelnik otrzymuje mailem pełną informację o stanie konta zawierającą: wykaz książek przetrzymywanych z szacunkowo naliczoną opłatą i/lub informacją o wysokości kwoty zaległej za książki przetrzymane i zwrócone do BUW, opisanie sposobu postępowania w przypadku zagubienia książek, numer rachunku bankowego UW do wpłat tytułem „za przetrzymanie książek w BUW”. Ponadto informowany jest o terminie

wyznaczonym do załatwienia sprawy (do 30 dni) oraz pouczone o konsekwencjach prawnych w przypadku przekroczenia terminu bez podjęcia oczekiwanych działań, tj. skierowaniu sprawy do BP UW oraz dokonaniu wpisu do Krajowego Rejestru Długów Biura Informacji Gospodarczej S.A. (dalej KRД).

W przypadku zgłoszenia przez czytelnika zagubienia książki stosuje się zasady podane w *Regulaminie udostępniania zbiorów BUW*: odkupienie dzieła (to samo wydanie lub nowsze) lub odkupienie innej pozycji, wyznaczonej przez bibliotekę (planuje się zastąpienie tej opcji przez wyznaczenie opłaty) lub też (sporadycznie) opłacenie kosztów wykonania odbitki kserograficznej i jej oprawy w BUW.

Na etapie działań polubownych, a także na dalszych etapach dłużnicy składają często umotywowane podania o zmniejszenie należności i/lub rozłożenie kwoty na wpłaty ratalne lub też o możliwość przedłużenia terminów wpłat. Warunki uregulowania zaległości podlegają negocjacji, a po ich obustronnej akceptacji stają się przedmiotem zawieranej ugody. Do niedawna popularną formą, obecnie już niestosowaną, było odpracowanie należności w BUW, najczęściej przy porządkowaniu zbiorów w wolnym dostępie.

Stałym zadaniem na każdym etapie prowadzenia działań polubownych i windykacyjnych jest monitorowanie na bieżąco terminów wyznaczonych dla czytelników oraz prowadzenie dalszej korespondencji w razie zwłoki w zwrotach książek i/lub płaceniu należności (np. przerwanie płatności rat).

W przypadku bezskuteczności działań prowadzonych przez bibliotekę po upływie 30 dni od terminu wyznaczonego do polubownego załatwienia wszelkich zaległości sprawy nierzetelnych czytelników kierowane są do BP UW. Dokumentacja przekazywana do prawników zawiera: wykaz czytelników oraz pisma przygotowane według ustalonej formy, tzw. *Ostateczne wezwania do zapłaty*, wystawiane dla czytelnika na jego adres zamieszkania, które listem poleconym z potwierdzeniem odbioru wysyłane są przez BP UW (rys.). Wezwanie do zapłaty pozwala często uniknąć dodatkowych kosztów związanych z postępowaniem sądowym i jest propozycją polubownego rozwiązania sprawy.

**BUW → ZRP UW → Dłużnicy
→ ZRP UW → BUW**

Książki nieoddane →

Kwota należności →

Książki zwrócone nieopłacone →

Konto UW →

Wymóg mediacji przedsądowej (od 1.01.2016 we wszystkich postępowaniach cywilnych - Kpc)

Inf. o formie polubownej →

Ostrzeżenie o postępowaniu sądowym

OSTATECZNE WEZWANIE DO ZAPŁATY

UNIWERSYTET WARSZAWSKI przesyła ostateczne wezwanie do zwrotu książki wypożyczonej z Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie.

Książkę: Niccolò Machiavelli / przeł. i oprac. Czesław Nankę, Kęty; 2004
Sygn. 891003 data wypożyczenia: 2010.04.08, wyznaczona data zwrotu: 2010.07.07

oraz zapłaty kwoty 587 zł (pięćset osiemdziesiąt siedem złotych) stanowiącej należność wynikającą z tytułu nieterminowego oddania w/w książki oraz oddania po terminie 2 książek w dn. 08.10.2010 r.:

- Podstawy ogrodnictwa / rad. Christopher Brickell, Poznań; 2003
Sygn. 865187 data wypożyczenia 2010-04-30, wyznaczona data zwrotu 2010-05-31
- Prawo rolne : zbiór przepisów / Aleksander Olszko, Kraków; 2005
Sygn. 908729 [1] data wypożyczenia 2010-04-30, wyznaczona data zwrotu 2010-05-31

w terminie 7 dni od dnia doręczenia niniejszego pisma na rachunek bankowy:

Uniwersytet Warszawski
BIURO WILLENIUM S.A.
69 11602202 0000 0000 6085 0087
Z tytułu "opłata za przestrzymanie książek z BUW"

Informacja o nieuregulowanych zobowiązaniach, zgodnie z Ustawą o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych z dnia 9 kwietnia 2010 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 530), będą przekazywane do:

KRAJOWY REJESTR DŁUGÓW
Krajowego Rejestru Długów
Biura Informacji Gospodarczej SA
ul. Armii Ludowej 21, 51-214 Wrocław
www.krd.pl

Informacja o zadłużeniu upubliczniona będzie w KR D do dnia zapłaty lub do 10 lat od daty dokonania wpisu.

Wpłaty przyjmowane są również w Wypożyczalni w godzinach otwarcia biblioteki (aktualnie godziny na stronie www.buw.uw.edu.pl), w pok. 143a od poniedziałku do piątku w godz. 9-20 oraz w Oddziale Administracyjnym BUW – pok.250 od poniedziałku do piątku w godz. 9-15.

Niniejsze wezwanie do zapłaty stanowi wyraz polubownego zakończenia sporu, brak zapłaty w wyznaczonym terminie oznacza brak woli rozwiązania sprawy w ten polubowny sposób.

W przypadku nieoddania w/w książki i niezapłacenia w/w kwoty 587 zł w terminie 7 dni od daty otrzymania niniejszego wezwania i przesłania dowodu wpłaty na adres Zespołu Radców Prawnych UW, sprawa zostanie skierowana na drogę postępowania sądowego, z żądaniem uszczerbienia odsłatek do dnia zapłaty oraz zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

[pieczęć inwenta rady prawnej]

II.1. Wzór *Ostatecznego wezwania do zapłaty* z opisem elementów i schematem obiegu pisma. Aktualizacje danych (nieujęte we wzorze) wprowadzono w 2017 r.⁵⁹
Źródło: opracowanie własne.

BP UW informuje BUW niezwłocznie o zgłaszających się dłużnikach (np. przesyła otrzymane podania o zmniejszenie opłat i/lub rozłożenie na spłaty ratalne) i kieruje ich do biblioteki. Czytelnicy zgłaszający się do biblioteki osobiście lub telefonicznie są jeszcze raz pouczeni o obowiązku uregulowania wszelkich zaległości pod rygorem wszczęcia postępowania sądowego i wpisu do KR D.

Procedury windykacyjne w BUW

Jeżeli *Ostateczne wezwanie do zapłaty* nie zostanie odebrane w terminie przez adresata (np. z powodu zmiany miejsca zamieszkania), wtedy w BUW przygotowywane jest pismo do Centrum Personalizacji Dokumentów (CPD) w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o podanie adresu zameldowania lub nowego miejsca zamieszkania czytelnika i ewentualnie innych danych osobowych (np. numeru dowodu osobistego), do którego dołącza się formularz CPD wypełniony posiadanymi przez BUW danymi czy-

⁵⁹ Zmiana adresu siedziby Biura Informacji Gospodarczej na ul. Danuty Siedzikówny 12 oraz nowa klauzula KR D obowiązująca od 13.11.2017 r. w brzmieniu (przykładowym): *Dłużnik może zgłosić do wierzyciela, przed przekazaniem przez niego informacji gospodarczej, sprzeciw wobec zamiaru przekazania danych do biura. Po przekazaniu przez wierzyciela informacji gospodarczej, sprzeciw może być złożony bezpośrednio do właściwego biura informacji gospodarczej. Krajowy Rejestr Długów Biuro Informacji Gospodarczej S.A. [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <http://nowaustawabiq.krd.pl>.*

telnika oraz odbitkę kserograficzną wysłanego do niego *Ostatecznego wezwania do zapłaty*. Pismo może być kierowane w sprawie jednego lub kilku czytelników i wraz z formularzami podpisywane jest przez dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej.

Po otrzymaniu odpowiedzi z CPD pracownik biblioteki przekazuje skany/odbitki z uzyskanymi danymi czytelników do BP UW oraz sporządza nowe *Ostateczne wezwania do zapłaty* i przekazuje je do prawników w celu ponownej wysyłki.

Po upływie miesiąca od wysłania *Ostatecznego wezwania do zapłaty* czytelnik uchylający się od zapłaty może zostać wpisany przez BP UW do KR D. Do pozostałych wymogów formalno-prawnych związanych z dopisywaniem należy łączne spełnienie warunków: kwota zadłużenia dla osoby fizycznej ma wynosić co najmniej 200 zł, a świadczenie powinno być wymagalne od co najmniej 30 dni⁶⁰. Co ważne – odebranie przez dłużnika wezwania nie jest warunkiem koniecznym do umieszczenia go w KR D.

Po upływie wyznaczonego terminu, gdy czytelnik nie podejmuje działań zmierzających do uregulowania zaległości, jego sprawa kierowana jest powtórnie do prawników w celu wszczęcia postępowania sądowego. Biblioteka przygotowuje cyklicznie wykaz czytelników, kwalifikujących się do wszczęcia postępowania sądowego i dla każdej osoby sporządza dokumentację według ustalonego wzoru. Dokumentacja obejmuje zrzuty ekranów z konta czytelnika w systemie V TLS/Virtua zawierające dane czytelnika, wykaz niezwróconych książek i/lub zaległych opłat, opisy poszczególnych egzemplarzy, informację o przetrzymanych i nieopłaconych pozycjach zwróconych do BUW oraz zestaw odbitek kserograficznych wszystkich regulaminów BUW i cenników, obowiązujących od roku, kiedy czytelnik wypożyczył nieoddane i/lub nieopłacone książki.

O wynikach postępowania sądowego BP UW informuje niezwłocznie BUW, przesyłając skany *Nakazów zapłaty w postępowaniu upominawczym* wydawane przez sądy właściwe do miejsca zamieszkania dłużnika lub siedziby wierzyciela. Nakazy zapłaty zawierają kwoty należności, które dłużnik ma obowiązek wpłacić Uniwersytetowi Warszawskiemu tytułem przetrzymania książek wraz z odsetkami ustawowymi, liczonymi od dnia otrzymania *Ostatecznego wezwania do zapłaty* do dnia zapłaty oraz tytułem kosztów sądowych, w tym zastępstwa procesowego; rzadko zawierają jednak nakaz zwrotu przetrzymanych książek.

Informacja o wpłatach czytelnika na konto UW jest przekazywana na bieżąco między BUW a BP UW. Jeśli czytelnik wpłacił całą wymaganą kwotę za przetrzymanie, a nie zwrócił książek ani nie dostarczył ekwiwalentu za książki zagubione, pozycje te zostają zakwalifikowane do ubytków i zdjęte z konta czytelnika.

Postępowanie egzekucyjne (komornicze) podejmowane jest na wniosek prawników w przypadku bezskuteczności wydanego przez sąd *Nakazu zapłaty* w terminie określonym przez BP UW lub po upływie terminu wyznaczonego do ostatecznego załatwienia sprawy w ugodzie zawartej przez BUW z czytelnikiem.

⁶⁰ Skrócenie terminu wymagalności z 60 do 30 dni wprowadzono od 13.11.2017 r. w nowelizacji *Ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych*. Dz.U. 2018, poz. 470, t.j.

O wynikach tego postępowania BP UW informuje bibliotekę, przesyłając skany pism otrzymanych od komornika. Informacja o wpłatach komorniczych na konto UW jest na bieżąco przekazywana między BUW a BP UW.

Wyniki działań windykacyjnych BUW w latach 2009–2015

Tab. 1. Wyniki działań windykacyjnych BUW w latach 2009–2015

	2009	2010*	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba osób windykowanych	45	44	59	65	167	174	129
w tym sprawy zakończone	6	15	12	6	61	56	50
Liczba książek windykowanych	129	103	159	167	562	408	262
w tym książki odzyskane	41	26	48	24	336	147	59
Należności uzyskane	1485	4310	14 537	15 099	49 009	35 904	36 471

* Od 2010 r. windykacja prowadzona wspólnie z ZRP UW.
Źródło: opracowanie własne⁶¹.

Akcję windykacyjną rozpoczęto w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie w 2008 r. od przeglądu kont pracowników BUW, co wbrew pozorom nie było zadaniem prostym i szybkim. Wytypowano też 10 pracowników uniwersytetu, których sprawy zostały przekazane do prawników. W kolejnych latach liczba osób windykowanych powoli wzrastała, z pewnymi wahaniami, podobnie jak uzyskane kwoty należności (tab. 1). W latach 2010–2015 stanowiły one od 1% do 10,3% ogólnej sumy wniesionych przez czytelników opłat za przetrzymanie książek. Nie są to wyniki spektakularne, ale też przedsięwzięciu nie przyświecał cel finansowy. Najważniejsze były dwa aspekty: po pierwsze – odzyskać książki, po drugie – przywrócić egzekwowanie zapisów regulaminowych, tak by powinnosci, które nakładają one na czytelników, były przestrzegane zarówno w stosunku do osób na bieżąco uiszczających opłaty w przypadku nieterminowych zwrotów, jak i innych – długoterminowo przetrzymujących książki. Nie do przecenienia jest poza tym efekt dyscyplinujący takiego działania.

⁶¹ Na podstawie danych zawartych w: *Sprawozdanie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie i Bibliotek Wydziałowych UW za rok... 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <http://www.buw.uw.edu.pl/o-nas/sprawozdania-roczne/>; *Sprawozdanie Oddziału Udostępniania i Informacji Naukowej BUW za rok ... 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013*. Maszynopis. Oddział Udostępniania BUW; *Sprawozdanie Oddziału Udostępniania Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie za rok ... 2014, 2015*. Maszynopis. Oddział Udostępniania BUW.

W czasach ekspansji mediów społecznościowych i urządzeń mobilnych z dostępem do internetu informacja jest osiągalna w sposób szybki i niezwykle prosty. Biblioteki tracą czytelników. Zachodzi obawa, że stracą też rację bytu jako księżnice i źródła wiedzy. Dylemat „karać czy nie karać?”⁶², niczym hamletowskie „być albo nie być?” staje się dla bibliotek wyzwaniem, które w kontekście usług bibliotecznych wymaga podejmowania rozważnych decyzji.

Bibliografia:

1. *Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych w Polsce. Wyniki badań z lat 2002–2012. Uczelnie publiczne z podziałem na kategorie* [online]. [Dostęp 15.05.2016]. Dostępny w: <http://ssk2.bu.amu.edu.pl/standaryzacja/>.
2. Biblioteka dzięki firmie windykacyjnej odzyskała 4 tysiące książek. W: *WP książki* [online]. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <https://ksiazki.wp.pl/biblioteka-dzieki-firmie-windykacyjnej-odzyskaa-4-tysiace-ksiazek-6146202936768641a>.
3. Biblioteki proszą o pomoc firmy windykacyjne. W: *Strefa Biznesu* [online]. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <http://www.nto.pl/strefa-biznesu/pieniadze/aktualnosci/a/biblioteki-prosza-o-pomoc-firmy-windykacyjne,10274788/>.
4. BŁAŻEJEWICZ, O. *Dzieje Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie 1871–1915*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1990. Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie; 14. ISSN 0509-7185.
5. CENTEK, B. Teoria i praktyka we współczesnej bibliotece (wybrane problemy). *Toruńskie Studia Bibliologiczne* [online]. 2013, nr 2 (11). [Dostęp 4.05.2016]. Dostępny w: <http://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/TSB/article/view/TSB.2013.022/2636>.
6. CIECHORSKI, J. *Ustawa o bibliotekach: komentarz*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2012. Propozycje i Materiały – Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich; 85. ISBN 987-83-61464-93-8.
7. CIESZYŃSKA, M. Kara za przetrzymanie książek. W: *EPorady24. Porady prawne od 2006 roku*. [online]. [Dostęp 4.05.2016]. Dostępny w: <http://www.eporady24.pl/ka-ra-za-przetrzymanie-ksiazek,pytania,4,83,7121.html>.
8. FEDOROWICZ, M. Biblioteki mają już dość akcji abolicyjnych. W: *Nto.pl* [online]. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <http://www.nto.pl/wiadomosci/opolskie/art/4639567.biblioteki-maja-juz-dosc-akcji-abolicyjnych,id,t.html>.
9. GOLAT, R. Cywilnoprawny kontekst opłat związanych z wypożyczeniem egzemplarzy bibliotecznych. *Bibliotekarz* 2006, nr 9, s. 15–17. ISSN 0208-4333.
10. GOLAT, R. Przedawnienie się roszczeń wobec czytelników. *Bibliotekarz* 2011, nr 11, s. 33. ISSN 0208-4333.
11. GOLAT, R. Wypożyczenia biblioteczne a umowa użyczenia. *Bibliotekarz* 2008, nr 3, s. 32–33. ISSN 0208-4333.
12. GRYGROWSKI, D. *Biblioteki i pieniądze*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2015. ISBN 978-83-64203-44-2.
13. HETMAN-KRAJEWSKA, J. Prawne aspekty działalności bibliotek – wybrane zagadnienia. W: *Nowoczesna biblioteka: materiały z ogólnopolskiej, przedjazdowej konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Konstancin-Jeziorna, 29–30 maja 2009 r.* Warszawa: Wydaw. SBP, 2009, s. 57–63. Propozycje i Materiały – Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich; 78. ISBN 978-83-61464-20-4.
14. HOWORKA, B. *Bibliotekarz i prawo: podstawowe informacje o prawie dla pracowników bibliotek*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2010. ISBN 978-83-61464-28-0.
15. JAZDON, A., WOJCIŃSKA, M. *Zarządzanie finansami i pozyskiwanie funduszy*. W: Tokarska, A. (red.). *Bibliotekarstwo*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2013, s. 606–618. Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 144. ISBN 978-83-61464-95-2.
16. KLINGER, K. Zapłacił ponad 13 tysięcy złotych za przetrzymanie książek [online]. *Dziennik.pl*. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <http://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/398714.rekordzista-zaplacil-ponad-13-tysiecy-zlotych-za-przetrzymanie-ksiazek-z-biblioteki.html>.

⁶² Autorka nawiązuje do hasła użytego przez D. Grygrowskiego (dz. cyt., s. 100).

17. KOŁODZIEJCZYK, E. Pozabudżetowe źródła finansowania bibliotek akademickich w Polsce i innych krajach gospodarki wolnorynkowej: wybrane przykłady i próba porównania. *Biuletyn EBIB* [online]. 2005, nr 6 (67). ISSN 1507-7187. [Dostęp 4.05.2016]. Dostępny w: <http://www.ebib.pl/2005/67/kolodziejczyk.php>.
18. *Krajowy Rejestr Długów Biuro Informacji Gospodarczej S.A.* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <http://nowaustawabig.krd.pl>.
19. MORAWIEC, B. M. Windykator z biblioteki. W: *Lustro Biblioteki* [online]. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <http://lustrbiblioteki.pl/2012/09/windykator-z-biblioteki/>.
20. Nagrody. W: SAF [online]. [Dostęp 14.05.2016]. Dostępny w: <http://www.saf.com.pl/spolka/nagrody.html>.
21. OLEJARZ, J. Roszczenia za nieterminowy zwrot książek. W: *PoradyPrawne.biz.pl* [online]. [Dostęp 4.05.2016]. Dostępny w: <https://www.poradyprawne.biz.pl/prawo-cywilne,28/roszczenia-za-nieterminowy-zwrot-ksiazek,10965.html>.
22. PIEŃKOSZ, P. Za przetrzymanie książek z biblioteki grozi windykacja. *Gazeta Prawna* [online]. 5.04.2013. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/695070,za-przetrzymywanie-ksiazek-z-biblioteki-grozi-windykacja.html>.
23. *Sprawozdanie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie i Bibliotek Wydziałowych UW za rok... 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <http://www.buw.uw.edu.pl/o-nas/sprawozdania-roczne/>.
24. *Sprawozdanie Oddziału Udostępniania Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie za rok... 2014, 2015*. Maszynopis. Oddział Udostępniania BUW.
25. *Sprawozdanie Oddziału Udostępniania i Informacji Naukowej BUW za rok... 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013*. Maszynopis. Oddział Udostępniania BUW.
26. *Sprawozdanie za rok 2014 z działalności Biblioteki Uniwersyteckiej i bibliotek specjalistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego*. Wrocław 2015 [online]. [Dostęp 20.05.2016]. Dostępny w: <https://www.bu.uni.wroc.pl/sites/default/files/images/doc/sprawozdanie-2014.pdf>.
27. *Sprawozdanie za rok 2015 z działalności Biblioteki Uniwersyteckiej i bibliotek specjalistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego*. Wrocław 2016 [online]. [Dostęp 15.03.2018]. Dostępny w: <https://www.bu.uni.wroc.pl/sites/default/files/images/doc/sprawozdanie-2015.pdf>.
28. *Sprawozdanie ze stanu i działalności Biblioteki Uniwersyteckiej za rok akad. 1915/1916. Zarząd ogólny 1915–1919. Sprawozdanie*. Archiwum BUW, sygn. akt: ArchBUW VIII/1a, ArchBUW VIII/836.
29. WOJCIECHOWSKI, J. *Biblioteki w nowym otoczeniu*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2014. Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 153. ISBN 978-83-64203-27-5.

Akty prawne (ustawy, regulaminy, zarządzenia):

1. *Regulamin Biblioteki Jagiellońskiej. Załącznik do uchwały nr 133/IX/2014 Senatu UJ z dnia 24 września 2014 roku* [online]. [Dostęp 21.05.2016]. Dostępny w: <http://www.bj.uj.edu.pl/documents/4148353/931f40b0-a671-4248-ad22-217ea30e3318>.
2. *Regulamin Biblioteki Uniwersyteckiej w Białymstoku Obowiązujący Użytkowników* [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: <http://bg.uwb.edu.pl/?pid=Regulamin#>.
3. *Regulamin korzystania z Biblioteki Głównej i sieci bibliotek Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica. Rozdz. 5 Regulamin korzystania z Wypożyczalni. Zał. nr 1 do Zarządzenia Nr 22/2015 Rektora AGH z dnia 29 czerwca 2015 roku* [online]. [Dostęp 21.05.2016]. Dostępny w: <http://www.bg.agh.edu.pl/media/regulamin2015/r5.pdf>.
4. *Regulamin korzystania z Wypożyczalni Bibliotek Uniwersytetu Szczecińskiego* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <https://bg.szczecin.pl/regulamin-korzystania-z-wypożyczalni-bibliotek-universytetu-szczecinskiego/>.
5. *Regulamin korzystania z zasobów systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Białostockiej. Załącznik do Zarządzenia nr 707/2017 Rektora PB z dnia 26 września 2017 r.* [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: http://biblioteka.pb.edu.pl/sites/default/files/doc/zarządzenie_nr_707.pdf.
6. *Regulamin korzystania z zasobów systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Poznańskiej, zatwierdzony przez Rektora PP dnia 25 lutego 2014 roku* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: http://library.put.poznan.pl/doc/bpp/REGULAMIN_BPP_2016.pdf.

7. *Regulamin korzystania ze zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Załącznik do Zarządzenia nr 49/2017 Rektora UEP z dnia 28 czerwca 2017 roku* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: http://www.biblioteka.ue.poznan.pl/page/dopobrania/Regulamin_korzystania_ze_zbior%C3%B3w_BG_za%C5%82%C4%85cznik_Zarz%C4%85dzenie_nr_49_2017.pdf.
8. *Regulamin korzystania ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Załącznik do Zarządzenia nr 2/2015 Dyrektora Biblioteki UŁ z dnia 02.03.2015 r. Tekst jednolity uwzględniający zmiany wprowadzone zarz. nr 7 Dyrektora Biblioteki UŁ z dnia 06.12.2017 r.* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <http://www.lib.uni.lodz.pl/media/pliki/regulamin.pdf>.
9. *Regulamin korzystania ze zbiorów i usług Biblioteki Uniwersyteckiej (tekst jednolity). Załącznik do Zarządzenia Nr 71/2017 Rektora UWM w Olsztynie z dnia 10 lipca 2017* [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: http://bu.uwm.edu.pl/sites/default/files/files/pdf/zalzarz71_0.pdf.
10. *Regulamin udostępniania i korzystania ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach* [online]. [Dostęp 21.05.2016]. Dostępny w: http://www.buk.ujk.edu.pl/files/regulamin_udostepniania_2015.pdf?151106.
11. *Regulamin udostępniania zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Gdańskiego (...) zatwierdzony w dniu 24 czerwca 2005 r.* [online]. [Dostęp 21.05.2016]. Dostępny w: http://www.bg.ug.edu.pl/images/stories/pdf/regulamin_udost.pdf.
12. *Regulamin udostępniania zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Załącznik do Zarządzenia Rektora nr 1/2018* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: http://www.ue.wroc.pl/p/dla_pracownikow/zarzadzenia_pisma_okolne_rektora2018/zal_1_1_2018_regulamin_udostepniania_zbiorow.pdf.
13. *Regulamin udostępniania zbiorów Biblioteki Głównej UMCS* [online]. [Dostęp 21.05.2016]. Dostępny w: <http://www.umcs.pl/pl/regulamin,8808.htm>.
14. *Regulamin udostępniania zbiorów BUW. Zał. nr 2 do Regulaminu Systemu Biblioteczno-Informacyjnego Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 30 maja 2012 r. Monitor Uniwersytetu Warszawskiego* [online]. 2012, nr 6, poz. 179. Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <http://www.buw.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/09/regulaminudostepnianiazbior%C3%B3w-BUW.pdf>.
15. *Regulamin udostępniania zbiorów i świadczenia usług informacyjnych przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Opolskiego. Załącznik do Zarządzenia nr 36 /2013 Rektora Uniwersytetu Opolskiego z dnia 19.06.2013 r.* [online]. [Dostęp 21.05.2016]. Dostępny w: <http://bg.uni.opole.pl/nowy-regulamin-udostepniania-zbiorow/>.
16. *Regulamin udostępniania zbiorów i świadczenia usług informacyjnych systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Warszawskiej. Załącznik do Uchwały Senatu PW nr 296/XLVII/2011 z dnia 23.02.2011* [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: <http://www.bg.pw.edu.pl/dane/biblprawo/Regulamin-udostepniania-zbiorow-i-swiadczenia-uslug-BGPW-2016.pdf>.
17. *Regulamin udostępniania zbiorów i świadczenia usług informacyjnych systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej. Załącznik do Zarządzenia[Wewnętrzny] 47/2017* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: http://biblioteka.pwr.edu.pl/fcp/NGBUKOQITKIQHxbx08SlkTUAZQX2o8DAoHNiwFE1xVTXxBG1gnBV-coFW8SBDKRG/32/public/regulaminy/regulamin_udostepniania_zbiorow_i_swiadczenia_uslug_informacyjnych_systemu_biblioteczno-informacyjnego_politechniki_wroclawskiej.pdf.
18. *Regulamin udostępniania zbiorów i usług w Bibliotece Politechniki Łódzkiej. Czerwiec 2017* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: http://bg.p.lodz.pl/images/PDF/Regulamin_BPL.pdf.
19. *Regulamin udostępniania zbiorów Politechniki Krakowskiej* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <https://www.biblos.pk.edu.pl/uploads/regulaminy/RegulaminUdostepniania.pdf>.
20. *Regulamin udostępniania zbiorów w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie* [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: http://biblioteka.uksw.edu.pl/sites/default/files/Regulamin_udostepniania_zbiorow_BG-18.12.2017.pdf.
21. *Regulamin udostępniania zbiorów w CINIbA. Załącznik do uchwały nr 129 Senatu UŚ z dnia 27 czerwca 2017 r.* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: http://www.ciniba.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1737&Itemid=5&lang=pl.

22. *Regulamin Wypożyczalni Akademickiej Biblioteki Głównej Warszawskiej Akademii Technicznej* [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: <http://www.bg.wat.edu.pl/regulaminy/wypożyczalni-akademickiej>.
23. *Regulamin Wypożyczalni [Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego]* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <http://bur.ur.edu.pl/regulamin-wypożyczalni>.
24. *Regulamin zewnętrzny Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Zarządzenie Nr 18 Rektora UW z dnia 26 lipca 1976 r.* Archiwum BUW, sygn. akt: ArchBUW X.
25. *Regulamin zewnętrzny Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego.* 1935. Archiwum BUW, sygn. akt: ArchBUW VIII/621d.
26. *Regulamin zewnętrzny Działu Wykorzystania Zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie.* 1953. Maszynopis. Oddział Udostępniania BUW.
27. *Szczegółowe zasady udostępniania zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: http://lib.amu.edu.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=531&Itemid=77.
28. *Uchwała Nr 36 Senatu Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z dnia 26 marca 2013 r. Regulamin Udostępniania Zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej* [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: <https://www.bu.umk.pl/documents/10157/14962/Regulamin+udost%C4%99pniania+zbior%C3%B3w+BU/db092fce-ef95-4363-9e83-e14264a13c1f>.
29. *Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 r.* Dz.U. 2017, poz. 2183, t.j. z późn. zm.
30. *Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny.* Dz.U. 2017, poz. 459, t.j. z późn. zm.
31. *Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego.* Dz.U. 2018, poz. 155, t.j. z późn. zm.
32. *Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.* Dz.U. 2017, poz. 862, t.j. z późn. zm.
33. *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.* Dz.U. 2017, poz. 862, t.j.
34. *Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych.* Dz.U. 2018, poz. 470, t.j.
35. *Zarządzenie Nr 54/2017 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 4 maja 2017 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu udostępniania zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu* [online]. [Dostęp 20.03.2018]. Dostępny w: <http://www.bu.uni.wroc.pl/o-bibliotece/wirtualny-przewodnik-uzytkownika-regulamin>.
36. *Zarządzenie nr 56 Rektora UW z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie wprowadzenia Procedury dochodzenia wiarygodności Uniwersytetu Warszawskiego.* *Monitor Uniwersytetu Warszawskiego* [online]. 2014, poz. 252. [Dostęp 10.05.2016]. Dostępny w: <http://www.monitor.uw.edu.pl/Lists/Uchway/Attachments/1956/M.2014.252.Zarz.56.pdf>.
37. *Zarządzenie Nr R-74/2015 Rektora Politechniki Lubelskiej z dnia 15 grudnia 2015 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu udostępniania zbiorów bibliotecznych oraz zasad działalności usługowej w Bibliotece Politechniki Lubelskiej* [online]. [Dostęp 25.03.2018]. Dostępny w: http://www.pollub.pl/files/4/news/files/3820_Zarzadzenie,Nr,R-74-2015.pdf.

PETROVIĆ, E. N. Karać czy nie karać? Windykacja w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie w kontekście działań podejmowanych w bibliotekach krajowych i zagranicznych. *Biuletyn EBIB* [online] 2018, nr 3 (180), Organizacje pozarządowe a biblioteki. [Dostęp 25.05.2018]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/636>.